

Projevy SPU v období dospívání a dospělosti

- Dospělost je dána (Vágnerová 2000):
- Větší sebejistotou a sebedůvěrou.
- Změnou ve vztahu k rodičům.
- Změnou ve vztahu k ostatním lidem.
- Reprodukční složka.
- Ekonomickou samostatností.

Dospělost

- Období mladé dospělosti: profesní role, partnerství, rodičovství, zodpovědnost.
- Období střední dospělosti: „krize středního věku“.
- Období starší dospělosti: riziko ztráty pozice, snížení výkonu, role prarodiče.
- Období raného a pravého stáří: zhoršení psychických i fyzických funkcí, větší závislost na okolí.

Projevy jedince s SPU v dospělosti

- Projevy SPU v dospělosti jsou různorodé a závisí na mnoha faktorech:
- Rodinné a školní prostředí.
- Rodinné a pracovní prostředí.
- Osobnostní vlastnosti a specifika osobnosti.
- Dědičnost, proces zrání.
- V některých případech porucha v období dospívání výrazně slábne.
- V některých případech je porucha v období dospívání výrazně kompenzována.
- V některých případech působí porucha v dospělosti výrazné obtíže.

- Projevy SPU v dospělosti záleží na nárocích společnosti:

- Nepřiměřený tlak společnosti zaměřené na úspěch, kariéru, peníze.
- Tempo doby.
- Potíže s porozuměním novým informacím.
- Neschopnost rychle reagovat na změny.
- Obtíže v orientaci ve vztazích.
- Obtíže v komunikaci.

- Příznaky přetrvávají až v 70% případů:

- 1/3 „dozraje“ – dozrání CNS, bez následků.
- 1/3 „kompenzuje“ – kompenzace SPU, strategie.
- 1/3 má potíže (dodržování norem, sociální problémy).

Projevy SPU v dospělosti ve 3 základních oblastech:

- Učení – proces nabývání nových vědomostí a dovedností.
- Motivace – vliv negativní zkušenosti.
- Sociální vztahy – poruchy v oblasti prožívání, rodinný a pracovní život, adaptace ve společnosti.

Potíže dospělých jedinců s SPU:

- trvalí obtíže ve čtení, psaní, pravopisu ⇒ potíže v zaměstnání i osobním životě,
- negativní zkušenosti z dětství snižují motivaci,
- hyperaktivita způsobuje nesoustředěnost,
- změny nálad, výbušnost, problémy s organizací, plnění pracovních úkolů, dochvilností,
- omezená přizpůsobivost, problémy s autoritami,

- riziko alkoholismu, toxikomanie, trestné činnosti,
- tlak společnosti (úspěch, peníze, tempo, flexibilita, vztahy, komunikace),
- možnost návštěvy psychologa, psychiatra, rodinná centra, další instituce.

Potíže dospělých jedinců s SPU ve čtení:

- Obtíže rychle a přesně rozpoznat slova, zvláště slov delších, méně frekventovaných, se souhláskovými shluky.
- Obtíže ve čtení nových nebo neobvyklých slov.
- Fonologické funkce nedostatečně rozvinuty.
- Dekódování slov vyžaduje velké úsilí.
- Nepřesná artikulace.

Diagnostika SPU v dospělosti

Porozumění textu:

- Hlasité i tiché čtení s porozuměním → úroveň podle normy pro určitý ročník.
- Klást otázky, vztahující se přímo k textu.

Fonologické zpracování textu:

- Úkoly pro *fonologickou vnímavost, fonologickou paměť a fonologické pojmenování.*
- Stejná slabika na začátku slova: *maso x mapa, pomoc x hadr*
- Stejná slabika na konci slova: *postel x kostel, hora x ruce*
- První dvě hlásky slova, která tvoří slabiku: *plavat x plod, proč x sleva*
- Poslední dvě hlásky, které tvoří slabiku: *list x plést, dort x tank*

- Slovo, která začíná stejnou hláskou: *nora x návrat, těsto x kosa*
- Slovo, které končí na stejnou hlásku: *náruč x boháč, nos x lék*
- Stejná hláska uprostřed slova: *beran x národ, plíce x změna*

- POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení.* 2008.

- CARAVOLASOVÁ, VOLÍN. *Baterie diagnostických testů dovedností gramotnosti pro žáky 2. až 5. roč.* 2005.

- HORŇÁKOVÁ, KAPALCOVÁ, MIKULAJOVÁ. *Jak mluvit s dětmi od narození do tří let.* 2009.

Diagnostika SPU v dospělosti - shrnutí

- U dospělých zmapovat školní výkony ve všech předmětech, nejen ve čtení, psaní.
- Terapie se musí zabývat také doplnění základních vědomostí a rozvojem slovní zásoby.
- Z hlediska fonologického uvědomění je nejtěžší opakovat slovo pozpátku.
- Kromě porozumění čtenému textu a fonologického zpracování textu lze také zjišťovat zdatnost zautomatizovaného čtení.
- Při diagnostice dospělých lze využít diagnostických testů školních výkonů.
- Je nutné s dospělými hovořit o dopadu poruchy.
- Dospělí často sami přichází s hypotézami a kompenzačními mechanismy, které už vyzkoušeli.

Přístupy k nápravě SPU jedince v dospělosti

- Pokorná (2010) navrhuje nápravu 2 základních oblastí:

- Náprava základních dovedností – čtení, psaní a matematiky.
- Rozšíření, zpřesnění a systematické uspořádání všeobecných vědomostí.
- Náprava základních dovedností – čtení, psaní a matematiky:
 - Wilson Reading Systém – rozvoj sluchové percepce pro zlepšení techniky čtení + rozvoj obsahu pojmů k porozumění textu.
 - Metodika Moatsové: *Spelling, Development Disability and Instruction* – náprava pravopisu a výslovnosti.
 - Metoda Brigitte Sindelarové.
 - Metody Fernaldové.
 - Strukturu gramatiky českého jazyka odvodit s porozuměním.
- Technologická podpora (PC programy, které upozorňují na nejdůležitější informace v textu a připraví přehledný zápis, notebooky používané při přednáškách, programy na převod mluveného slova do psané formy, textový editor s jazykovou korekcí používaný při zkouškách, odkaz k doporučením pro studenty s SPU na VŠ, zahraničí).
- Feuersteinova metoda Instrumentálního obohacení (rozvoj všech kognitivních funkcí).
- Silná kompenzace – „*Jakákoli kompenzační technika, mnemotechnickými pomůckami počínaje, zatěžuje mentální možnosti jedince, komplikuje vlastní mentální proces a přitom často nepomáhá v situaci, pro kterou je určena*“ (Pokorná 2010, s. 150).

Rozšíření, zpřesnění a systematické uspořádání všeobecných vědomostí:

- Zabránit přílišnému mechanickému učení.
- Vyvozování informací.
- Možnost zpětné vazby.

Podpora jedince s SPU v zaměstnání

- Pokorná (2010) – zahraniční zkušenosti:
- „Nedoporučovat klientovi rekvalifikaci a neupozorňovat na nevhodnost vybrané profese „(Pokorná 2010, s. 142).
- Zejména využití PC pro zápis dat a organizování úkolů.
- Odhalení úrovně gramotnosti zaměstnanců (10-15 % zaměstnanců má SPU).

Metakognitivní přístupy a učební strategie dospělých jedinců s SPU

Práce s textem u dospělých jedinců s SPU

- Pokorná (2010) – zahraniční zkušenosti:
- Vyhledávat v textu definovaná slova.
- Vysvětlit význam slov ústně i písemně.
- Uvažovat, jakým způsobem by se dala slova nahradit. Vyhledávat synonyma, homonyma, antonyma.
- Vyhledávat ustálená slovní spojení.
- Pokládat otázky, související s textem.
- Návčik čtení v malých skupinkách při vzájemné kontrole.
- Nacvičovat čtení současně s psaním.
- Psát krátké příběhy.
- Čtení se současným poslechem textu.
- Knihy, kde je málo slov (pouze motivace).

- Frekventovaná slova (zvyšuje rychlost čtení).

Doporučení literatura k tématu

- BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. Vymezení současné problematiky*. Brno: MU PdF. 2004.
- POKORNÁ, V. *Vývojové poruchy učení v dětství a dospělosti*. Praha: Portál, 2010.

·